

Evaluering af det dansk-islandske samarbejde om støtte til danskundervisningen i Island

INDHOLD

Evaluering af det dansk-islandske samarbejde om støtte til danskundervisningen i Island

1	Resumé	5
2	Indledning	10
2.1	Baggrund	10
2.2	Formål og undersøgelsesspørgsmål	11
2.3	Metodisk design	12
3	Rejselærernes betydning for danskundervisningen i Island	14
3.1	Rejselærernes samarbejde med de islandske lærere om tilrettelæggelse af undervisningen	14
3.2	Rejselærernes samarbejde med de islandske lærere om gennemførelsen af undervisningen	15
3.3	Rejselæreren bidrager til styrket mundtlighed og en didaktisk værktøjskasse	16
3.4	Rejselærernes bidrag til de islandske læreres kompetenceudvikling	17
4	Den udsendte rejselektors arbejde	18
4.1	Rejselektorens ledelse og udvikling af det danske sprogværksted	18
4.2	Rejselektorens deltagelse i dag- og fjernundervisningen i dansk	19
4.3	Lektorens medvirken til at udvikle de studerendes kommunikative og didaktiske evner	20
4.4	Lektorens rolle i fagligt og pædagogisk samarbejde om andre projekter	21
5	Betydningen af studierejser, efteruddannelse samt korte kurser	22
5.1	Kurser	22
5.2	Studierejser	24

5.3	Diplomuddannelsen	24
6	Projektkoordinatorens og samarbejdsudvalgets arbejde	25
6.1	Projektkoordinatorens arbejde	25
6.2	Samarbejdsudvalgets arbejde	27

1 Resumé

På opfordring fra Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemført en evaluering af det dansk-islandske samarbejde.

Evalueringen har til formål at besvare følgende undersøgelsesspørgsmål: Hvilken relevans og virkning har samarbejdsaftalen i forhold til formålet med samarbejdsaftalen, som er at støtte danskundervisningen i det islandske uddannelsessystem, formidle dansk kultur i det islandske uddannelsessystem og øge interessen for dansk?

Evalueringen skal anvendes af STUK som beslutningsgrundlag for organiseringen af det fremtidige dansk-islandske samarbejde, når der skal udarbejdes en ny samarbejdsaftale for den næste femårige samarbejdsperiode (2024-2029).

Det dansk-islandske samarbejde

Dansk er et obligatorisk fremmedsprog i Island. Island og Danmark har indgået en samarbejdsaftale om at styrke danskundervisningen i Island. Det er undervisningsministrene i Island og Danmark, som står bag samarbejdsaftalen.

Formålet med samarbejdsaftalen er at støtte danskundervisningen i Island, formidle dansk kultur og øge interessen for dansk og styrke bevidstheden om betydningen af dansk sprogforståelse for islændinge. Projektet finansieres af undervisningsministerierne i Danmark og Island.

Som det primære led i samarbejdsaftalen ansættes der hvert skoleår to rejselærere samt en rejselektor, der alle har ophold i Island fra august til juni. Rejselærere og -lektor har ifølge deres arbejdsbeskrivelser en række opgaver under deres ophold, som alle skal bidrage til at opfylde formålet med samarbejdsaftalen.

Resultater

Rapportens hovedresultater

Evalueringen peger på, at det dansk-islandske samarbejde har stor betydning for danskundervisningen i Island. Det er vurderingen, at både rejselærere og rejselektorer bidrager aktivt til at styrke de islandske læreres sproglige og didaktiske kompetencer. Det fremhæves især, at rejselærere og lektorerne bidrager med inspiration til nye tilrettelæggelsesformer og materialer, som bidrager til undervisningens dynamik og relevans – og dermed styrker elevernes interesse for dansksproget.

Der er ydermere stor tilfredshed med de kurser, som er igangsat i forbindelse med samarbejdsaftalen. Oplevelsen er, at kurserne bidrager til at styrke det danskfaglige fællesskab blandt de islandske

lærere, og at de giver lærerne mulighed for at tale dansk, få ny inspiration og blive klogere på Danmark og dansk kultur.

Evalueringen viser således, at samarbejdsaftalen bidrager til aftalens overordnede formål om at styrke mundtligheden, formidle dansk kultur, øge interessen for dansk og styrke bevidstheden om betydningen af sprogforståelse for islændinge.

Rejselærerens bidrag til danskundervisningen

Evaluering peger på, at rejselærerne har ganske stor betydning for danskundervisningen i Island. De islandske lærere er meget begejstrede for de input, de får fra rejselærerne, og udtrykker stor efterspørgsel efter at få besøg af rejselærerne.

Evalueringen viser, at rejselærernes faglige bidrag til danskundervisningen har to vigtige ben. For det første tilbyder de et flydende, mundtligt dansk sprog, som gør, at der tales meget mere dansk, end der ellers ville blive gjort. For det andet har rejselærerne en stor didaktisk værktøjskasse at dele ud af, som bidrager til at gøre undervisningen mere varieret og dynamisk. Evalueringen peger blandt andet på, at rejselærerne bidrager med nye tilgange og nye materialer, som er med til at forny elevernes interesse for danskundervisningen.

It inddrages ofte i rejselærerens undervisning. Der er dog store lokale forskelle på, i hvilken grad eleverne har adgang til computere og internet i de forskellige islandske byer. De lokale forhold sætter derfor en begrænsning for rejselærernes arbejde med it.

Det fremhæves desuden som en udfordring, at de islandske lærere ikke altid har adgang til alle de danske materialer, som rejselæreren præsenterer, efter rejselæreren er rejst hjem. Enten fordi det kræver adgang med UNI-login, eller fordi de islandske lærere ikke altid har mulighed for at indkøbe danske bøger eller undervisningsmaterialer til skolen. Der efterspørges derfor en platform, hvor materialer kan gemmes og deles på tværs af lærere og skoler. Referater fra samarbejdsudvalget viser, at arbejdet med denne platform er igangsat i sommeren 2020.

Samarbejdet mellem rejselærerne og de islandske lærere er velfungerende

Evalueringen peger på, at der generelt er tale om et godt samarbejde mellem de islandske dansk-lærere og rejselærerne. De islandske dansklærere oplever, at rejselærerne bidrager til inspiration såvel som et fagligt fællesskab. Dette skal ses i den kontekst, at der på nogle skoler kun findes én dansklærer, og at det langtfra er alle dansklærere, som har en uddannelse i dansk.

Der påpeges to udfordringer ift. samarbejdet. Den ene er, at det kan være ensomt som rejselærer at skulle finde sig til rette imellem islandske lærere, og at nogle islandske lærere oplever, at det kan være udfordrende at have rejselæreren hos sig i så lang tid, som rejselærerens ophold varer. Den anden udfordring er, at den endelige planlægning, ift. hvornår rejselæreren ankommer til den konkrete skole, i nogle tilfælde først falder på plads kort før besøget. Det betyder, at rejselæreren har kort tid til at indgå dialog med den/de lærere, de skal besøge, og de islandske lærere kan opleve, at rejselærerens besøg kommer i vejen for en allerede planlagt årsplan.

Rejselektorens bidrag til danskundervisningen

Evalueringen viser, at den udsendte lektor spiller en vigtig rolle ift. at styrke de danskstuderendes kommunikative og didaktiske kompetencer. Igennem sit arbejde som hhv. underviser og leder af

det danske sprogværksted har lektoren fokus på de studerendes mundtlige kompetencer og bidrager med input til nye materialer, tilgange og teknologier og udvikling af værktøjer og modeller, som kan anvende i danskundervisningen.

Projektkoordinatoren er ofte nødvendig for etablering af projektsamarbejder

Evalueringen viser, at der er stor forskel på, hvorvidt lektorerne indgår i samarbejder om øvrige pædagogiske eller didaktiske projekter. Nogle rejselektorer beretter om en lang række samarbejder, mens andre lektorer fortæller, at de enten havde svært ved at etablere disse samarbejder eller oplevede, at aftalte projekter blev aflyst under opholdet. Erfaringen er ofte, at det er svært for lektorerne at nå disse opgaver ved siden af arbejdet på universitetet. Derudover er projektkoordinatoren/docenten ofte en nødvendig aktør ift. at etablere relevante samarbejder, grundet hans kendskab til de lokale aktører. Det kan være svært for lektorerne at etablere disse samarbejder på egen hånd inden for deres opholds varighed.

Kurser, efteruddannelse og studierejser

Evalueringen viser, at der som følge af det dansk-islandske samarbejde hvert år gennemføres en række faste kurser, målrettet dansklærere og danskstuderende fra Island. Kurserne består af hhv. danskfaglige dage i Island og kursusdage i Danmark. Evalueringen viser, at der er stor tilfredshed med disse kurser blandt de lærere, som deltager. Lærerne oplever blandt andet, at kurserne bidrager til det faglige fællesskab blandt dansklærere, at de bidrager til dansklærernes faglige kompetencer, herunder særligt deres kendskab til dansk litteratur og kultur, samt deres mundtlige kompetencer. Kurserne i Danmark bidrager ydermere til et øget kendskab til Danmark og dansk kultur.

Evalueringen peger dog omvendt på, at brugen af studierejser og diplomuddannelsen ikke er særligt udbredt. Blandt de interviewede er der kun enkelte eksempler på, at islandske lærere har besøgt rejselæreren i Danmark, og der er ingen af de interviewede, som har erfaring med diplomuddannelsen. Det er derfor ikke muligt at vurdere, hvilken rolle disse to aktiviteter har ift. at indfri samarbejdets formål.

Projektkoordinatorens rolle

Evalueringen viser, at projektkoordinatoren varetager den daglige koordinering og opfølgning af rejselektoren og rejselærernes arbejde. Projektkoordinatoren afholder blandt andet overleveringsarrangementer, hvor nye rejselærere klædes på til arbejdet og livet i Island. Projektkoordinatoren er ydermere hoveddrivkraften bag de danskfaglige kurser, der udbydes i Danmark og Island til danskstuderende og dansklærere.

Evalueringen viser, at der blandt rejselærerne overordnet set er tilfredshed med projektkoordinatorens varetagelse af disse opgaver, men at der også efterspørges mere styring og ledelse fra koordinatorens side. Det efterspørges blandt andet, at projektkoordinatoren er mere proaktiv og løbende følger op på rejselærernes trivsel og faglighed. Derudover efterspørges det, at projektkoordinatoren i højere grad inddrager samarbejdsudvalget i sine opgaver.

Det er evaluators vurdering, at rollen som projektkoordinator, på nuværende tidspunkt, er meget personafhængig og derfor også meget sårbar i tilfældet af sygdom eller pension. Hvis samarbejdet skal have en vis kontinuitet og forankring, er det nødvendigt med en bredere forankring af de operationelle opgaver forbundet med samarbejdet. Derudover er det evaluators vurdering, at ansvars- og rollefordelingen mellem projektkoordinator og samarbejdsudvalget pt. er forholdsvis uklar. Det er derfor evaluators anbefaling, at der i forbindelse med en evt. forlængelse af samarbejdsaftalen

udarbejdes en tydeligere beskrivelse af projektkoordinatoren og samarbejdsudvalgets konkrete opgaver samt rolle- og ansvarsfordeling.

Samarbejdsudvalgets rolle

Samarbejdsudvalget er forankret på den danske ambassade. Foruden ambassaden består udvalget af repræsentanter for hhv. det danske og islandske undervisningsministerium, koordinatoren og en personligt udpeget repræsentant for den islandske undervisningsminister. Den danske ambassadør i Island varetager rollen som formand for samarbejdsudvalget. Samarbejdsudvalgets opgaver består blandt andet i at beslutte finansiering af projekter og kurser, kvalificere projektkoordinatorens arbejde og følge op på rejselærere og rejselæktorerne oplevelser mv.

Evalueringen peger på, at projektkoordinatoren varetager den primære rolle ift. tilsyn af rejselærerordningen, mens samarbejdsudvalget er med til at kvalificere vedkommendes rolle af denne opgave – blandt andet gennem gennemgang af rejselærer rapporter og drøftelse af projektkoordinatorens ansvarsområder og opgaveportfolio. Evalueringen peger dog på, at samarbejdsudvalget, ifølge dem selv, ikke altid har det fulde indblik i projektkoordinatorens opgaver, blandt andet på grund af uklarhed om projektkoordinatorens ansvarsområder, hvilket sætter begrænsninger for deres tilsynsopgave.

Refleksioner om fremadrettede tilrettelæggelse

Evalueringen peger på særligt tre områder, hvor der er potentiale for at styrke den fremadrettede implementering og forankring af det dansk-islandske samarbejde.

Udbredelse af rejselærernes bidrag

For det første peger evalueringen på, at samarbejdets væsentligste bidrag til danskundervisningen i Island består i at bringe ny viden og inspiration til den didaktiske tilrettelæggelse af danskundervisningen. Det kan derfor overvejes, om disse bidrag også kan spredes ud til andre faggrupper på skolerne. Dette kan fx ske ved, at samarbejdsudvalget har fokus på at understøtte skoleledelsens i at arbejde med spredning og forankring af den viden, som tilvejebringes af rejselærerne eller de danskfaglige kurser.

Samarbejdsudvalgets formål og sammensætning

For det andet peger evalueringen på, at der kan være et potentiale i at genbesøge samarbejdsudvalgets formål og sammensætning, så udvalget i højere grad kan fungere som et operationelt organ. Dette vil kræve, at der blandt udvalgets deltagere indgår personer, som har praktisk kendskab og føling med praksis, så de kan indgå i arbejdet med at udbrede og forankre den viden, som udvalgets aktiviteter bidrager til. Det kan fx være repræsentanter fra universiteterne, kommunerne eller skolerne i Island. Dette vil ydermere bidrage til at mindske den risiko, der på nuværende tidspunkt ligger i, at projektlederen alene varetager de operationelle opgaver. Det er dog vigtigt, at der fortsat er politisk fokus på samarbejdets arbejde, fx gennem etablering af en mindre referencegruppe.

Opgaver, roller og ansvar

For det tredje peger evalueringen på, at der er behov for at tydeliggøre opgaver og ansvar blandt samarbejdets deltagere – især for projektkoordinator og samarbejdsudvalget. Det anbefales derfor, at der i forbindelse med en evt. forlængelse af samarbejdsaftalen udarbejdes en tydeligere beskrivelse af deltagernes opgaver og ansvar. Evaluator vurderer, at dette både vil styrke samarbejdsudvalgets mulighed for at sikre kvaliteten af aktiviteterne i det dansk-islandske samarbejde og bidrage til samarbejdsudvalgets mulighed for at varetage eller uddelegere projektkoordinatorens

opgaver, i tilfældet af at det er nødvendigt, fx hvis den nuværende projektkoordinator går på pension eller lignende.

Om datagrundlaget

Evalueringens datagrundlag består dels af et deskstudie og dels af interview.

Evalueringens deskstudie omfatter diverse dokumenter såsom rapporter fra rejselærere og arbejdsbeskrivelser for de involverede parter.

Derudover er der gennemført kvalitative interview med i alt 17 aktører. Alle interview er gennemført virtuelt. Interviewene er gennemført som enten enkelt- eller gruppeinterview. Der er foretaget interview med følgende aktører: projektkoordinator, projektkoordinators arbejdsgiver, repræsentant fra skoleafdelingen, udvalgte rejselærere, udvalgte rejselektorer, udvalgte islandske lærere, den danske ambassadør samt repræsentanter fra hhv. det danske og det islandske ministerium med ansvar for den dansk-islandske samarbejdsaftale.

Datagrundlaget beskrives nærmere i afsnit 2.3.

2 Indledning

2.1 Baggrund

Dansk er et obligatorisk fremmedsprog i Island. Island og Danmark har indgået en samarbejdsaftale om at styrke danskundervisningen i Island. Den nuværende samarbejdsaftale gælder for perioden 1. august 2019 til 31. juli 2024. Det er undervisningsministrene i Island og Danmark, som står bag samarbejdsaftalen.

Formålet med samarbejdsaftalen er at:

- Støtte danskundervisningen i det islandske uddannelsessystem med særligt henblik på at styrke mundtligheden
- Formidle dansk kultur i det islandske uddannelsessystem
- Øge interessen for dansk og styrke bevidstheden om betydningen af dansk sprogforståelse for islændinge.

Projektet finansieres af undervisningsministerierne i Danmark og Island. Der er fra dansk side afsat en årlig rammebevilling på 3,1 mio. danske kr., og der er fra islandsk side afsat en årlig rammebevilling på 6,0 mio. islandske kr. til at støtte rejselærernes og den udsendte lektors arbejde i Island.

2.1.1 Rejselærere og lektor

Som et væsentligt led i samarbejdsaftalen ansættes hvert skoleår to rejselærere samt en rejsелеktor, der alle har ophold i Island fra august til juni. Rejselærere og -lektor har, ifølge deres arbejdsbeskrivelser, en række opgaver under deres ophold, som alle skal bidrage til at opfylde formålet med samarbejdsaftalen.

Rejselærere

Rejselærernes opgaver er ifølge arbejdsbeskrivelsen at:

- Indgå i et fagligt og pædagogisk samarbejde med de stedlige islandske lærere
- Tilrettelægge, gennemføre og evaluere undervisningsforløb med inddragelse af it, den praktiske/musiske dimension og forskellige sprogdidaktiske undervisningsmetoder
- Indgå i et pædagogisk udviklingsarbejde på skolerne med henblik på at styrke lærernes fagdidaktiske kompetence
- Medvirke til at planlægge og gennemføre didaktiske kurser for de islandske dansklærere
- Formidle viden om best-practice i undervisningen og orientere om nye undervisningsmidler.

Der lægges særlig vægt på mundtligheden i arbejdet med eleverne, således at de kan nyde godt af at have en lærer, der har dansk som modersmål og med baggrund i dansk kultur. Rejselærerne skal herudover, i samarbejde med de lokale skolemyndigheder og docenten i dansk på Det Undervisningsvidenskabelige Fakultet ved Islands Universitet, medvirke til at tilrettelægge korte kurser for islandske lærere i det område, som de udsendes til.

Rejselektor

Lektorens opgaver er ifølge arbejdsbeskrivelse at:

- Lede og udvikle det danske sprogværksted ved Det Undervisningsvidenskabelige Fakultet i Islands Universitet
- Deltage i dag- og fjernundervisningen i dansk sammen med den faste docent i dansk på Det Undervisningsvidenskabelige Fakultet ved Islands Universitet i Reykjavik
- Medvirke til at udvikle de studerendes kommunikative og didaktiske kompetencer
- Indgå i et fagligt og pædagogisk samarbejde om andre projekter – herunder udviklingsprojekter på ungdomsuddannelsen – med tilknytning til faget dansk og sprogdidaktik.

Lektoren skal primært lede og forestå arbejdet i det danske sprogværksted, hvor der primært arbejdes med de lærerstuderendes mundtlige kompetencer på dansk for at øge deres fagdidaktiske forståelse og evner til at bruge det danske talesprog i en faglig sammenhæng. Arbejdet med dette sker dels ved at møde de danskstuderende i det danske sprogværksted, dels digitalt via nettet.

Lektoren indgår i et fagligt og pædagogisk samarbejde med den faste docent i dansk og deltager herunder i undervisningen. Lektoren medvirker til planlægning og gennemførelse af kursusvirksomhed for dansklærere på grundskole- og ungdomstrinnet.

2.2 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Evalueringen skal anvendes af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) som beslutningsgrundlag for organiseringen af det fremtidige dansk-islandske samarbejde, når der skal udarbejdes en ny samarbejdsaftale for den næste femårige samarbejdsperiode (2024-2029). Evalueringen skal besvare følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvilken relevans og virkning har samarbejdsaftalen i forhold til formålet med samarbejdsaftalen, som er at støtte danskundervisningen i det islandske uddannelsessystem, formidle dansk kultur i det islandske uddannelsessystem og øge interessen for dansk?

Undersøgelsesspørgsmålet besvares gennem fem underordnede spørgsmål:

1. Hvilken betydning har rejselærerne for danskundervisningen i det islandske uddannelsessystem?
2. Hvordan bidrager studierejser og efteruddannelse i Danmark og i Island samt korte kurser for islandske danskstuderende til at indfri samarbejdets formål?
3. Hvilken betydning har den udsendte rejselektors arbejde for uddannelsen af dansklærere i Island?

4. Hvordan hjælper projektkoordinatoren i Island de udsendte med at tage sig af spørgsmål, der relaterer sig til islandske og praktiske forhold samt løbende at koordinere de udsendtes arbejde?
5. Hvordan fastsætter samarbejdsudvalget principper for projektet og fører tilsyn med projektets enkelte indholdsområder?

2.3 Metodisk design

Evalueringens datagrundlag består dels af et deskstudie og dels af interview.

Evalueringens deskstudie omfatter diverse dokumenter såsom rapporter fra rejselærere og rejselektorer samt arbejdsbeskrivelser for de involverede parter. Dokumenterne er dels brugt til at få en nærmere overblik over samarbejdsaftalens forskellige dele samt som direkte kilde ift. lektorenes og lærernes tilrettelæggelse af undervisning og vurdering af rejsens udbytte for elever og de islandske lærere/danskstuderende.

Der er derudover foretaget 14 interview med i alt 17 aktører. Alle interview er gennemført virtuelt. Interviewene er gennemført som enten enkelt- eller gruppeinterview af ca. en times varighed. Der er skrevet referat af alle interview.

Der er foretaget interview med følgende aktører:

TABEL 2.1

Interview med aktører

Aktør	Antal personer	Interview
Rejselærere	2	To enkeltinterview
Islandske lærere, som samarbejder med rejselærerne	7	To gruppeinterview med to-tre lærere samt to enkeltinterview
Forvaltningsrepræsentanter	1	Enkeltinterview med repræsentant fra skoleforvaltning
Rejselektor	2	To enkeltinterview
Projektkoordinator og projektkoordinators arbejdsgiver	2	To enkeltinterview med hhv. projektkoordinator og projektkoordinators arbejdsgiver
Samarbejdsudvalg	1	Enkeltinterview med formand for samarbejdsudvalget (ambassadøren)
Repræsentanter for ministerier	2	To enkeltinterview med repræsentanter for hhv. Børne- og Undervisningsministeriet og Undervisningsministeriet i Island
I alt	17	

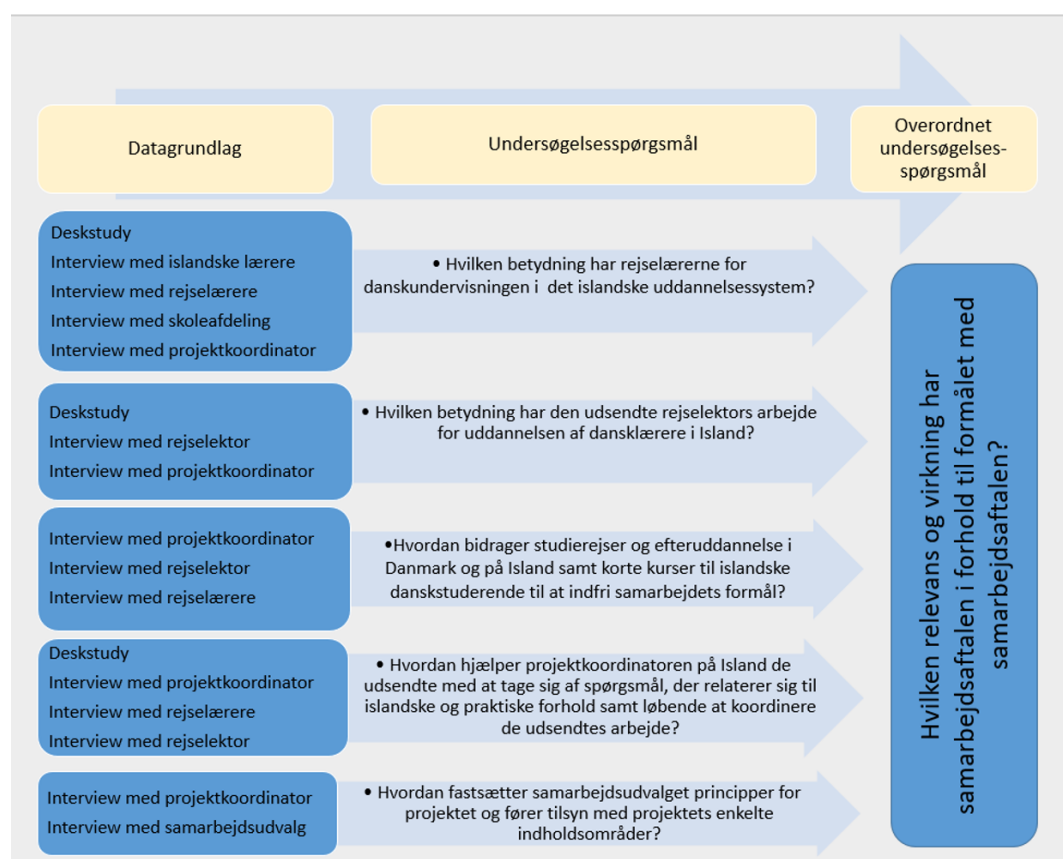
2.3.1 Analyse

På baggrund af deskstudiet og interview er der foretaget en tværgående, tematisk analyse med henblik på at svare på evalueringens overordnede og specifikke undersøgelsesspørgsmål.

Figuren herunder viser, hvordan de enkelte datakilder spiller ind i evalueringens formål.

FIGUR 2.1

Datakilders samspil med undersøgelsesspørgsmål

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut, 2022.

Der er i evalueringen fokus på at levere viden i tre dimensioner, hhv. en deskriptiv, en erfaringsbaseret og en vurderingsbaseret dimension. For det første beskriver evalueringen, hvordan rejselærernes og lektorens opgaver og roller i praksis tager sig ud. Hensigten er at belyse samarbejdsaftalens praktiske sider og dermed gøre roller og opgaver mere overskuelige. For det andet giver evalueringen indsigt i diverse aktørers erfaringer med at være en del af samarbejdsaftalens program. Hensigten er at belyse, hvordan rejselærerordningen opleves af aktørerne. For det tredje sammenfattes de forskellige aktørers vurderinger af rejselærerordningens rammer og betydning for formålet.

Desuden indeholder evalueringen opmærksomhedspunkter, som kan danne grundlag for beslutninger om det fremadrettede arbejde. Opmærksomhedspunkterne indeholder vurderinger af, hvilke styrker og udfordringer i den nuværende samarbejdsaftale der er væsentlige at adressere, når der tages beslutninger om samarbejdsaftalens fremtidige indretning.

Rapportens kapitler er struktureret efter evalueringens undersøgelsesspørgsmål.

3 Rejselærernes betydning for danskundervisningen i Island

Evaluering peger på, at rejselærerne har ganske stor betydning for danskundervisningen i Island. Evalueringen viser blandt andet, at rejselærerne, udover at bidrage til øget mundtlighed, også spiller en stor rolle ift. at bringe ny inspiration ud til skolerne ift. didaktisk tilrettelæggelse og materialer.

Der kan identificeres to udfordringer ift. undervisningens gennemførelse og forankring. Det ene er, at de islandske lærere kan have svært ved at tilgå de materialer, som de danske rejselærere præsenterer, efter vedkommende er rejst hjem. Det andet er, at lokale forhold kan give begrænsninger ift. rejselærernes mulighed for at inkludere it i undervisningen.

Det er lærernes oplevelse, at samarbejdet mellem rejselærere og de islandske lærere fungerer godt. De islandske lærere giver blandt udtryk for, at de er glade for at have en at sparre med fagligt. Der kan identificeres enkelte barrierer ift. samarbejdet. Det ene er, at rejselæreren kan finde det enesomt at skulle finde sig til rette i mellem islandske lærere, og at nogle islandske lærere oplever, at det kan være udfordrende at have rejselæreren hos sig i så lang tid. Det andet er, at det er udfordrende for både rejselærere og de islandske lærere, hvis planlægningen først igangsættes kort tid før besøget. Det anbefales derfor, at dialogen om det kommende besøg igangsættes i god tid forinden.

3.1 Rejselærerens samarbejde med de islandske lærere om tilrettelæggelse af undervisningen

Rejselærerne besøger flere forskellige skoler under sit ophold i Island. Antallet af skoler, som rejselæreren besøger, og varigheden af det enkelte besøg varierer efter behov. Evalueringen viser, at projektkoordinatoren står for den overordnede koordinering af besøgene, mens rejselærerne selv står for at koordinere det faglige indhold med den/de lokale lærere.

Evalueringen viser, at rejselærerens funktion oftest er løbende at byde ind med idéer, øvelser og strukturer til undervisningen. Typisk har de danske lærere forberedt nogle korte forløb hjemmefra, som de kan byde ind med, hvis der er brug for det. Der er dog fokus på, at rejselæreren skal spille ind i den årsplan eller det tema/forløb, som dansklæreren er i gang med på det givne tidspunkt. Rejselærernes bidrag tager derfor som oftest udgangspunkt i den enkelte læreres ønsker, ift. hvad de gerne vil arbejde med og udvikle.

Omfanget af samarbejde varierer afhængigt af dansklærerens egen uddannelsesmæssige baggrund og erfaring. Der er fx en tendens til, at dansklærere, som ikke er uddannet i dansk, i mindre grad indgår i planlægningen.

3.1.1 Tidlig dialog fungerer bedst

Rejselærernes vurdering er, at samarbejdet fungerer bedst, når dialog igangsættes i god tid forud for besøget. Oplevelsen er nemlig, at tidlig dialog bidrager til at kvalificere det materiale, som rejselæreren tager med ud på skolen. Desuden giver tidlig dialog den islandske lærer mulighed for at planlægge sin undervisning ift. besøget, så rejselærernes deltagelse ikke kommer i vejen for andet planlagt undervisning. Der er eksempler på, at den endelige planlægning, ift. hvornår rejselærerne besøger de enkelte skoler, sker så sent, at hverken rejselærer eller de islandske lærere har særligt meget tid til at planlægge derefter. Dette opleves u hensigtsmæssigt, og det anbefales derfor, at der er fokus på at få etableret dialog og dermed igangsat samarbejdet i god tid før besøget. Dette forudsætter dog, at de præcise tidspunkter for besøgene er kendt af rejselæreren i god tid inden.

3.1.2 Rejselærere efterspørger introducerende kursus i islandsk

Blandt rejselærerne er der flere, der udtrykker et ønske om at få tilbudt et introducerende sprogkursus i islandsk forud for deres ankomst til skolerne. Formålet med kurset skal være at give rejselærerne en grundlæggende forståelse for det islandske sprog og forskellene mellem dansk og islandsk ift. blandt andet udtale af bogstaver og ord. Rejselærernes vurdering er, at denne viden vil være værdifuld ift. at tilrettelægge undervisningen, da de på den måde bedre kan imødekomme elevernes behov og tage højde for de typiske udfordringer hos eleverne i undervisningen.

3.2 Rejselærernes samarbejde med de islandske lærere om gennemførelsen af undervisningen

Evalueringen viser, at gennemførelsen af undervisningen foregår i et samarbejde mellem rejselærere og den islandske dansklærer. Rejselæreren må ikke være alene i undervisningen, hvorfor de altid begge er til stede i klasselokalet sammen med eleverne.

De islandske dansklærere og rejselærerne taler i meget positive vendinger om samarbejdet. De islandske dansklærere oplever, at samarbejdet med rejselærerne giver mulighed for at have et samarbejde, og det tilmed med både sprogligt og didaktiske dygtige lærere. De islandske læreres oplevelse af samarbejdet med rejselærerne skal ses i den kontekst, at de islandske dansklærere meget ofte er alene om faget og arbejder som eneste dansklærer på den skole, de arbejder på. Dansklærerne har derfor reelt ikke noget samarbejde med andre dansklærere, nogen erfaringsdeling eller nogen faglig videndeling med kolleger at læne sig op ad og finde inspiration i. De finder derfor dette samarbejde meget relevant og givende.

Der tales også om udfordringer i samarbejdet. Fx udfordringer som det at være lidt alene som rejselærer og at skulle finde sig til rette i mellem islandske lærere, men det betones ikke som store udfordringer. Der er også islandske lærere, som oplever, at det kan være udfordrende at have rejselæreren hos sig i så lang tid, som rejselærernes ophold varer.

Nogle lærere efterspørger, at rejselærernes ophold på en enkelte skole afkortes. Dels vurderer de, at eleverne har et bedre udbytte af et kort, intenst forløb med rejselæreren, og dels vil det give mulighed for, at flere skoler kan få besøg af en rejselærer. De islandske lærere taler blandt andet om, at de gerne ville have besøg hvert år. Dette kan dog sjældent lade sig gøre, da man som skole ofte må vente et eller flere år imellem besøgene af de danske rejselærere.

3.3 Rejselæreren bidrager til styrket mundtlighed og en didaktisk værktøjskasse

Evalueringen viser, at rejselærernes faglige bidrag til danskundervisningen har to vigtige ben. For det første bidrager rejselæreren til at styrke de danske sprog. For det andet bidrager rejselæreren med input til den didaktiske tilrettelæggelse, som styrker kvaliteten af danskundervisningen.

3.3.1 Styrket mundtlighed

Evalueringen viser, at rejselærerne tilbyder et flydende, mundtligt dansk sprog, som gør, at der tales meget mere dansk, end der ellers ville blive gjort. Rejselærerne fortæller selv, at de har meget fokus på det mundtlige dansk, herunder at styrke elevernes ordforråd og udtale.

Det skal bemærkes, at der som udgangspunkt ikke tales særligt meget dansk i danskundervisningen i Island, fordi undervisningen pr. tradition og form foregår meget skriftligt og meget baseret på skriftlige læremidler, og fordi mange islandske dansklærere ikke taler særligt godt dansk (nogle taler slet ikke dansk). Rejselæreren spiller derfor en vigtig rolle ift. at få både lærere og elever til at tale mere dansk.

3.3.2 Didaktisk værktøjskasse

Evalueringen viser, at rejselærerne har en stor didaktisk værktøjskasse at dele ud af, som bidrager til at gøre undervisningen mere varieret og dynamisk.

Evalueringen viser, at rejselæreren bidrager til den didaktiske tilrettelæggelse på forskellige måder:

- Rejselæreren bidrager med inspiration til nye didaktiske strukturer.
- Rejselæreren bidrager med inspiration til nye læremidler og materialer.

De interviewede lærere fortæller blandt andet, at den danske rejselærere byder ind med forslag til øvelser og ofte didaktiske strukturer i undervisningen. De islandske lærere nævner og fremhæver især CL-strukturer (Cooperative Learning) som noget af det, de er meget glade for i de danske læreres bidrag. Det lader til at være noget, der ikke i forvejen er særligt udbredt i Island. Der er ligeledes eksempler på, at rejselærerne bidrager til at få leg, aktivitet og bevægelse ind i undervisningen, hvilket ligeledes er en ny tilgang ift. det, de islandske lærere og elever er vant til. Rejselærerne indrager blandt andet det praktiske musiske element gennem danske sanglege.

Evalueringen viser derudover, at det er meget populært, når danske rejselærere inspirerer til nye materialer, islandske lærere kan bruge i undervisningen. Det kan både være bøger, programmer, tv-serier og film. Dette skal ses i den kontekst, at danskundervisningen i Island, ifølge de islandske lærere og rejselærere, er præget af et relativt snævert, ældre, statsstyret lærebogssystem. De islandske lærere er derfor meget glade for at få inspiration til nye undervisningsmaterialer, der kan give nyt liv til danskundervisningen.

Manglende adgang til undervisningsmaterialer er en barriere

De islandske lærere er glade for at få inspiration til nye materialer, men oplever, at det kan være svært at få adgang til undervisningsmateriale, når rejselæreren er rejst igen. Det skyldes enten, at

det kræver adgang med UNI-login, eller at de islandske lærere ikke altid har mulighed for at indkøbe danske bøger eller undervisningsmaterialer til skolen. Blandt de interviewede lærere er der fx eksempler på lærere, som derfor køber derfor materialerne selv.

På baggrund af disse udfordringer efterspørger de islandske lærere, at præsenterede materialer kan gemmes på en platform, så inspirationen fastholdes og kan deles på tværs af skoler og mellem lærere. Nogle rejselærere gør meget ud af at dele deres undervisningsforløb på dansklærerne facebookside eller lignende platforme, men det opleves langt fra som tilstrækkeligt ift. at sikre adgang til materialer og vidensdeling. Det skal dog nævnes, at der fra samarbejdsudvalgets side igangsættes en proces med at udvikle en platform til deling af materialer. På tidspunktet for denne evaluering er denne platform fortsat under udarbejdelse.

3.3.3 Rejselærerens inddragelse af it afhænger af lokale forhold

De interviewede rejselærere fortæller, at de inddrager it på forskellige måder. De nævner blandt andet, at eleverne udarbejder plakater i forskellige programmer eller producerer små film på deres mobiltelefoner eller tablets.

Rejselærernes mulighed for at inddrage it i undervisning afhænger dog af den konkrete skoles adgang til internet, computere mv. Rejselærerne fortæller, at der er store forskelle på tværs af skoler og regioner. Nogle steder har alle elever en tablet, mens der på andre skoler kun er et computer-rum eller computervogn, som skal bookes forud for undervisningen. De steder, hvor eleverne ikke har adgang til egen computer eller tablet, har lærerne tilrettelagt forløb, hvor eleverne bruger deres mobiltelefoner, hvilket dog giver begrænsninger, ift. hvad der rent praktisk kan lade sig gøre.

3.4 Rejselærernes bidrag til de islandske læreres kompetenceudvikling

Evalueringen viser, at rejselæreren, udover at bidrage til selve undervisningen, også bidrager til den enkelte dansklærers kompetenceudvikling. Dels giver rejselærernes de islandske dansklærere mulighed for selv at øve sig i det mundtlige danske sprog, og dels styrker de deres pædagogiske og didaktiske kompetencer.

I interviewene fortæller de islandske lærere, at det gør en meget stor positiv forskel, at de får besøg af rejselærere. Når rejselærerne er der, taler de meget mere dansk og får trænet deres sprog. Interviewene viser, at det i høj grad er den mundtlige del af danskundervisningen, der halter betydeligt efter i deres egen undervisning. Dvs. at undervisningen som udgangspunkt er meget skriftligt anlagt. Samtidig er mange islandske dansklæreres danske sprog ikke så godt, at de taler dansk flydende – blandt andet fordi de ikke altid er uddannet dansklærere. I tillæg er dansk som fag ikke særlig populært mange steder, hvormed dansklæreren kan føle sig lidt alene med passionen for sit fag. Rejselærerens tilstedeværelse giver således både den islandske lærer en anledning til at øve sit sprog og mulighed for at indgå i et fagligt fællesskab med en anden dansklærer.

Rejselærerne bidrager også til, at dansklærerne bliver opdateret på deres viden om dansk kultur og danske forhold. Erfaringen er, at nogle af de islandske dansklærere bruger meget gamle referencer, når de skal inddrage dansk kultur. Rejselæreren hjælper med at opdatere de islandske lærernes kendskab til musik, film og bøger, så de kan inddrage nyere eksempler i undervisningen. Der er ligeledes eksempler på at rejselærerne udvikler konkrete undervisningsforløb, som relaterer sig til dansk historie, kultur og traditioner (fx kongehuset, fødselsdage, cykling og natur), som de islandske lærere kan inddrage i undervisningen

4 Den udsendte rejselektors arbejde

Evalueringer viser, at den udsendte lektor spiller en vigtig rolle ift. at styrke de danskstuderendes kommunikative og didaktiske kompetencer. Igennem sit arbejde som hhv. underviser og leder af det danske sprogværksted har lektoren især fokus på de studerendes mundtlige kompetencer og bidrager med input til nye materialer, tilgange og teknologier og udvikling af værktøjer og modeller, som de studerende og gymnasielærere kan anvende i danskundervisningen.

Evalueringen viser dog også, at der er stor forskel på, hvorvidt lektorerne indgår i samarbejder om øvrige pædagogiske eller didaktiske projekter. Nogle rejselektorer beretter om en lang række samarbejder, mens andre lektorer fortæller, at de enten havde svært ved at få etableret samarbejder om projekter, eller at aftalte projekter blev aflyst under opholdet. Erfaringen er ofte, at det er svært for lektorerne at nå ved siden af arbejdet på universitetet. Derudover er projektkoordinatoren/docenten ofte en nødvendig aktør ift. at etablere samarbejder, grundet hans kendskab til de lokale aktører. Det kan være svært for lektorerne at etablere disse samarbejder på egen hånd inden for deres opholds varighed.

4.1 Rejselektorens ledelse og udvikling af det danske sprogværksted

Det danske sprogværksted lader grundlæggende til at være et fast og åbent tilbud om at modtage understøttende undervisning som studerende af den danske rejselektor. Rejselektoren etablerer kontakt til alle studerende og tilbyder værkstedsundervisning til alle studerende enten enkeltvis eller i små grupper. I sprogværkstedet arbejder de med udgangspunkt i den enkelte studerendes behov. Det handler i høj grad om at træne dansk. Undervisningen tilrettelægges fleksibelt, i små grupper eller individuelt. Og for de studerende, der fx bor langt væk fra Reykjavik, lægges der typisk op til virtuelle møder og sessioner.

Rejselektoren tilrettelægger selv sit arbejde i sprogværkstedet, og de forskellige beretninger fra rejselektorerne gennem tiden peger også på, at arbejdsopgaverne i værkstedet er varierende. Arbejdsopgaverne kan blandt andet bestå af:

- Udtaletræning og ordforrådsøvelser
- Samtaler om kursets tekster og opgaver ud fra den studerendes spørgsmål
- Mundtlig evaluering af afleverede opgaver ud fra de skriftlige kommentarer
- Vejledning i forhold til den studerendes skriftsprog og opgaveskrivning
- Praktikvejledning og efterbehandling af praktik
- Vejledning og sparring om den daglige danskundervisning, herunder inspiration til materialer (tv-klip, musik, apps, spil etc.).

Sprogværkstedet opleves generelt som en meget central del af rejselektorens virke. Det er gennem sprogværkstedet, at rejselektoren arbejder med at udvikle de studerendes kommunikative og didaktiske evner. En af fordelene ved sprogværkstedet er, at undervisningen foregår helt differentieret til de enkelte studerendes færdighedsniveau og behov.

Rejselektorerne og den faste underviser på danskuddannelsen fortæller, at sprogværkstedet er en vigtig brik i danskuddannelsen i Island. Det fremhæves blandt andet, at sprogværkstedet giver eleverne et trykt rum, hvor de kan øve særligt deres mundtlige sprogkompetencer. Erfaringen er, at det islandske uddannelsessystem er præget af en skriftlig tilgang til sprogundervisning, hvorfor mange af de danskstuderende har et lavt niveau af mundtlige kompetencer. Det er dog rejselektorernes overordnede vurdering, at sprogværkstederne bidrager til at elevernes mundtlige kompetencer – herunder ordforråd, udtale og grammatik – forbedres markant.

4.2 Rejselektorens deltagelse i dag- og fjernundervisningen i dansk

Rejselektoren indgår i et fagligt og pædagogisk samarbejde med den faste docent i dansk og deltager herunder i undervisningen. Ved Det Undervisningsvidenskabelige Fakultet er der normalt både dag- og fjernstuderende. De dagstuderende følger skemalagte timer på universitetet, mens de fjernstuderende normalt kun møder til to intensive undervisningssessioner på universitetet i løbet af et semester. Al anden undervisning og kontakt med de fjernstuderende foregår udelukkende digitalt og over telefon.¹

Rejselektorens rolle består dels i at varetage undervisnings- og feedbackopgaver i kurset, i samarbejde med den faste docent, og dels at støtte op om undervisningen gennem overlap til arbejdet i sprogværkstedet.

Det vurderes, at samarbejdet mellem rejselektoren og den faste docent fungerer godt. Der er generelt tale om tydelig arbejdsdeling mellem de to, således at rejselektoren varetager udvalgte lektioner eller konkrete, afgrænsede feedbackopgaver (fx feedback på mundtlige præsentationer). Rejselektorerne oplever generelt, at der er tillid til dem fra den faste docents side, og at de har frihed til at tilrettelægge undervisningen inden for fagets rammer. Det er ydermere rejselektorernes oplevelse, at de har mulighed for at byde ind med ideer til undervisningen, og at docenten er åben over nye tiltag.

4.2.1 Lektorerne efterspørger bedre introduktion til de digitale platforme samt øget fokus på tværfagligt samarbejde

Rejselektorerne peger på to udfordringer forbundet med deres virke som rejselektorer, som har betydning for kvaliteten af undervisningen.

For det første finder lektorerne det generelt udfordrende at undervise en kombination af fysiske elever og elever, der deltager virtuelt. Det virker dog til, at lektorerne finder det nemmere efter covid-19-perioden, hvor danske undervisere har fået erfaring med den virtuelle undervisningsform.

1 Arbejdsbeskrivelse for lektor i Island (2020).

Lektorerne efterspørger dog en bedre introduktion til den digitale platform, som anvendes i undervisningen, da det manglende kendskab, ifølge lektorerne, er en barriere for deres brug af platformens forskellige funktioner (fx etablering af grupperum).

For det andet er der begrænsede muligheder for sparring og faglige drøftelser til rådighed for rejselektoren under sit ophold. Danskuddannelsen har kun én underviser, og samarbejde med undervisere fra andre fag sker, ifølge de interviewede lektorer, kun i begrænset omfang. Det er desuden lektorernes oplevelse, at det er svært at blive en integreret del af læreuddannelsens øvrige lærerteam, og at det kræver, at de er meget opsøgende ift. at etablere samarbejder. Lektorerne vurderer derfor, at det ville styrke lektorens arbejde og faglige udvikling, hvis tværfagligt samarbejde på tværs af læreruddannelsens fag i højere grad blev tænkt ind i samarbejdsaftalen.

4.3 Lektorens medvirken til at udvikle de studerendes kommunikative og didaktiske evner

Rejselektorerne og den faste underviser på danskuddannelsen vurderer, at rejselektoren på forskellig vis bidrager til at udvikle de studerendes kommunikative og didaktiske evner. Dette inkluderer et øget fokus på elevernes mundtlige kompetencer, input til nye materialer, tilgange og teknologier og udvikling af værktøjer og modeller, som gymnasielærere kan anvende i deres egen undervisning.

Det er blandt andet vurderingen, at rejselektoren bidrager til at styrke elevernes mundtlige sprogkompetencer ved sin deltagelse i undervisningen såvel som i sprogværkstedet. Rejselektorerne oplevelse er overordnet set, at der er et stort fokus på skriftlighed i det islandske undervisningssystem, hvilket betyder, at den mundtlige dimension ikke fylder nær så meget. Rejselektoren kan med sine erfaringer fra det danske uddannelsessystem dermed være med til at styrke den sproglige dimension i deres arbejde med de danskstuderende. Rejselektorerne beretter blandt andet, at de insisterer på at tale dansk i undervisningen og ved at præsentere øvelser og tilgange til at bringe det mundtlige i spil for de studerende såvel som underviserne på grundskolerne og gymnasierne.

Rejselektoren bidrager derudover til at forny undervisningen. Dette sker blandt andet gennem introduktion af nye materialer, tilgange og teknologier. Rejselektorerne bruger blandt andet deres brede kendskab til dansk litteratur og undervisningsmateriale til at sætte nye ting i spil i undervisningen. Rejselærerne bruger fx materiale, som kan findes gratis på de danske forlags hjemmesider og platforme. Rejselektorerne inspirerer ligeledes til brug af digitale teknologier i undervisningen. Dette kan eksempelvis bestå af, at rejselektoren introducerer de studerende for programmer på telefonen, man også bruger til mellemtrinnet i Danmark, hvor eleverne fx kan lave en lille film, skrive sms-noveller, anvende QR-kodeløb, billedlotteri og lignende.

Rejselektorerne bidrager også til at styrke de studerende skriftlige kompetencer – særligt ift. opgaveskrivning. Rejselektorerne hjælper blandt andet eleverne med at finde ud af, hvordan de strukturerer en opgave ud fra danske standarder, så de studerende er klædt på til at tage en kandidatuddannelse i Danmark.

Endelig bidrager rejselektorerne til udvikling af tilpassede modeller og værktøjer, som gymnasielærere kan anvende i deres undervisning. Eksempler på dette er et evalueringsværktøj, som gymnasielærerne kan bruge til vurdering af mundtlige præstationer, som ikke passer ind under den gængse multiple-choice-format, samt didaktiske modeller med fokus på undervisningsdifferentiering.

4.4 Lektorens rolle i fagligt og pædagogisk samarbejde om andre projekter

Der tegner sig et blandet billede af, i hvilken grad rejseselektoren har indgået i samarbejder om andre projekter med tilknytning til faget dansk og sprogdidaktik. Nogle af disse projekter igangsættes i samarbejde med de udsendte rejselærere, andre igangsættes i andet regi. Nogle rejseselektorer beretter om en lang række samarbejder, mens andre lektorer fortæller, at de enten havde svært ved at få etablerede samarbejder om projekter eller oplevede at aftalte projekter blev aflyst under opholdet.

Eksempler på projekter:

- Aktionslæringsforløb på gymnasier
- Fyraftensmøder og debatarrangementer blandt gymnasielærere
- Sparringsforløb på gymnasier
- Arrangementer i samarbejde med dansklærerforeningen
- Internetkurser afholdt af universitetet
- Projekter i samarbejde med rejselærerne.

Der er generelt en blandet holdning til rejseselektorens mulighed for at indgå og bidrage til de øvrige projekter under opholdet. På den ene side vurderes det, at rejseselektoren kan bidrage bredt og stå til rådighed for gymnasielærere og grundskolelærere, som ønsker at udvikle, gennemføre og evaluere forskellige udviklingsprojekter i deres undervisning.

På den anden side er der, blandt nogle rejseselektorer, en oplevelse af, at det er svært at nå denne supplerende opgave ved siden af deres primære arbejde på universitetet. De oplever desuden, at det kan være udfordrende at igangsætte større projekter inden for den tidsperiode, de er i Island. De fleste store projekter, som er beskrevet i rejseselektorenes rapporter, er som oftest igangsat af – og gennemført i samarbejde med – projektkoordinatoren/docenten. Der er således indikationer på, at projektkoordinatoren/docenten – i kraft af hans tilknytning og netværk i Island – kan være nødvendig, for at rejseselektorerne har mulighed for at indgå i disse samarbejder.

5 Betydningen af studierejser, efteruddannelse samt korte kurser

Evalueringen viser, at der som følge af det dansk-islandske samarbejde hvert år gennemføres en række faste kurser målrettet dansklærere og danskstuderende fra Island. Kurserne består af hhv. danskfaglige dage i Island og kursusdage i Danmark. Evalueringen viser, at der er stor tilfredshed med disse kurser blandt de lærere, som deltager. Lærerne oplever blandt andet, at kurserne bidrager til det faglige fællesskab blandt dansklærere, at de bidrager til dansklærernes faglige kompetencer, herunder særligt deres kendskab til dansk litteratur og kultur samt deres mundtlige kompetencer. Kurserne i Danmark bidrager ydermere til lærernes kendskab til Danmark og dansk kultur.

Evalueringen peger på, at brugen af studierejser og diplomuddannelsen ikke er særligt udbredt. Her er det dog vigtigt at påpege, at covid-19-pandemien kan have påvirket udbredelsen af disse to aktiviteter i de seneste år.

5.1 Kurser

Der tegner sig et billede af, at der gennem årene er udviklet nogle kurser, som er blevet faste, og som gentages fra år til år, med undtagelse af covid-19-perioden, hvor flere kurser blev aflyst. Projektets deltagere kender tydeligvis kurserne godt og refererer til dem på en velkendt eller indforstået måde.

Kurserne er:

- Danskfaglige dage i Island
- Faste kurser på Schæffergården nord for København for hhv. islandske dansklærere og danskstuderende fra de nordiske lande.

De danskfaglige dage i Island samt kurserne i Danmark udarbejdes og afvikles af projektkoordinatoren i samarbejde med rejselektoren og rejselærerne.

5.1.1 Danskfaglige dage i Island

De danskfaglige dage er forskellige arrangementer for alle dansklærere i Island. Der er typisk et eftermiddagskursus i efteråret i Nordlandet og et weekendkursus i foråret i Sydlandet. Der afholdes altså som regel mindst to faste kurser hvert år for de islandske dansklærere, hvor der typisk deltager mellem 25-40 lærere. Nogle rejselærere og -lektorer planlægger flere kortere eftermiddagskurser for dansklærerne end det ene i efteråret.

Programmet for dagene er sammensat af rejselærerne og rejselektoren i samarbejde med projektkoordinatoren. Formålet med arrangementerne er dels at brede rejselærernes erfaringer bredt ud, dels at skabe et rum for – og et netværk blandt – dansklærerne og at introducere lærerne for nye læremidler og materialer til brug i undervisning. Det faglige indhold baserer sig således på de erfaringer og input, som rejselærerne har givet og udviklet på skolerne i årets løb, og kan eksempelvis bestå af en præsentation af det materiale, rejselærerne har udviklet på skolerne i løbet året.

Der er generelt stor tilfredshed med kursusdagene blandt de islandske lærere. Det tyder på, at det er et arrangement, som de islandske lærere er bekendt med og ser frem til. De fremhæver bl.a., at det er en god anledning til at mødes med andre dansklærere og dyrke det fælleskab, de har. Det er samtidig en anledning til at tale dansk. De islandske lærere giver ydermere udtryk for, at det giver de af dem, som ikke selv har haft besøg af en rejselærer, mulighed for at få input til egen danskundervisning.

Aktører fra ministerierne vurderer, at kurserne er gode, men at der også er potentiale for forbedringer. Indvendinger til kurserne går blandt andet på, at der udbydes for få kurser årligt, og at det kan være svært for lærerne at deltage i kortere kurser, hvis placeringen ligger langt fra deres skole. Derfor er der flere, der foreslår online kurser som et tilbud, der kunne imødekomme dette behov. Ønsket om en digital kursusmodel er dog, ifølge samarbejdsudvalget, ikke blevet efterkommet fra projektkoordinatorens side på tidspunktet for denne evaluering.

Ydermere er der fra ministeriets side udtrykt bekymring vedrørende mulighederne for at videreudvikle sine danskfaglige kompetencer, da mange af kurserne udbydes på samme niveau. Her foreslås det, at man i højere grad bør udbyde kurser på forskellige niveauer, hvilket også ville kunne imødekomme problemet med at få flere dansklærere, der ikke har dansk som deres fag, til at deltage. Der er nemlig deres vurdering, at der er en tendens til, at de, som deltager i kurserne, samtidig er de lærere, som i forvejen har bedre danskkundskaber.

5.1.2 Kursus på Hotel Schæffergården

Der er igennem årene afholdt to årlige kurser på Hotel Schæffergården i Danmark. Et kursus målrettet dansklærere fra Island og et kursus målrettet dansk studerende fra både Island, Norge og Sverige. Kurserne har en varighed på fem dage.

Kurserne er bygget op omkring et fagligt tema (fx dansk litteratur, kommunikation på dansk eller lign) og kan inkludere eksterne oplægsholdere (fx forfattere eller lignende). Kursets formål er at præsentere nye metoder eller litteratur, som dansklærerne kan inddrage i egen undervisning. Kurset målrettet danskstuderende har ydermere et formål at styrke deltagernes kendskab til Danmark og dansk kultur og byder som regel også på et kulturelt arrangement (fx teater eller byvandring).

Der er generelt stor tilfredshed med begge kurser. Fordelen ved, at kurserne foregår i Danmark, er – i de islandske læreres øjne – at de kommer til Danmark og taler dansk. Samtidig får de lejlighed til at udvikle deres kulturelle kendskab og tilhørsforhold til Danmark. Det giver derudover anledning til, at dansklærere kan mødes med fagfæller fra resten af Island, og at danskstuderende mødes med studerende fra andre nordiske lande, som også er i gang med at lære det danske sprog.

Ejeren af Schæffergården, Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde, har som resultat af covid-19-pandemien været nødsaget til at sælge Schæffergården. Salget forventes af foregå i perioden 2022-2023.² Det er derfor uklart hvor – eller hvorvidt – disse kurser skal afholdes fremadrettet.

5.2 Studierejser

Der er ikke noget i datamaterialet, som peger på, at studierejser til Danmark er særligt udbredt. Ingen af de interviewede islandske lærere har erfaringer med studieture, og det fremgår heller ikke i nogen af rejselærerne/lektorenes beretninger fra deres ophold. Der er enkelte eksempler på rejse-lærere, som fortæller, at de efterfølgende har haft besøg i Danmark af de lærere, som de besøgte under deres ophold. Det er dog evaluators vurdering, at der primært er tale om individuelle aftaler – ikke en koordineret indsats forankret i det dansk-islandske samarbejde. Det er dog svært at vurdere på baggrund af de få eksempler i datamaterialet.

5.3 Diplomuddannelsen

Diplomuddannelsen i dansk udbydes til lærere, som ikke har dansk som fag på læreruddannelsen. Uddannelsen er igangsat af samarbejdsudvalget i samarbejde med læreruddannelsen på universitetet. Formålet med uddannelsen er at bidrage med flere gode dansk-lærere. Referater fra samarbejdsudvalget viser, at der i 2020 blev optaget 15 studerende på diplomuddannelsen. Alle elever bestod de første moduler af uddannelsen.

Der er ingen af de interviewede lærere, som har deltaget på uddannelsen, og det har derfor ikke været muligt at vurdere lærernes tilfredshed med uddannelsen i forbindelse med denne evaluering.

² <https://www.schaeffergaarden.dk/>, lokaliseret d. 14.06.22, kl. 9.52.

6 Projektkoordinatorens og samarbejdsudvalgets arbejde

Projektledelsen af det dansk-islandske samarbejde varetages af hhv. en projektkoordinator og et samarbejdsudvalg.

Evalueringen viser, at projektkoordinatoren varetager den daglige koordinering og opfølgning af rejselektoren og rejselærernes arbejde. Projektkoordinatoren er ydermere hoveddrivkraften bag de danskfaglige kurser, der udbydes i Danmark og Island til danskstuderende og dansklærere. Evalueringen viser, at der overordnet set er tilfredshed med projektkoordinatorens varetagelse af disse opgaver, men at nogle rejselærere efterspørger mere styring og hjælp under deres ophold. Derudover er der blandt de interviewede fra samarbejdsudvalget et ønske om, at projektkoordinatoren i højere grad inddrager samarbejdsudvalget i sine opgaver.

Samarbejdsudvalget består af politisk udpegede repræsentanter, projektkoordinatoren og ledes af den danske ambassadør i Island. Samarbejdsudvalgets opgaver består blandt andet i at beslutte finansiering af projektet samt at godkende programmet for de danskfaglige kurser. Deltagerne i samarbejdsudvalget oplever, at udvalgets nuværende sammensætning har den fordel, at det sikrer politisk opbakning. Til gengæld har det den ulempe, at deltagerne ikke nødvendigvis har fagligt kendskab til området (dvs. danskfaget i Island). Såfremt det er ønsket, at samarbejdsudvalget skal indgå tættere i tilrettelæggelse af rejselektor- og rejselærerordningen, er det evaluators vurdering, at udvalget fremadrettet også skal inkludere flere aktører fra praksis eller aktører med kendskab til danskundervisning i Island og i Danmark.

Evalueringen peger på, at projektkoordinatoren varetager den primære rolle ift. tilsyn af rejselærerordningen, men at samarbejdsudvalget er med til at kvalificere projektkoordinatorens varetagelse af denne opgave – blandt andet gennem gennemgang af rejselærerreporter og drøftelse af projektkoordinatorens ansvarsområder og opgaveportfolio. Evalueringen peger dog på, at samarbejdsudvalget ikke altid har det fulde indblik i projektkoordinatorens opgaver, blandt andet på grund af uklarhed om projektkoordinatorens ansvarsområder, hvilket sætter begrænsninger for deres tilsynsopgave. Det anbefales derfor, at der udarbejdes en tydeligere beskrivelse af opgaver og ansvar i samarbejdet.

6.1 Projektkoordinatorens arbejde

Projektkoordinatoren er ansat som dansklærere på universitetet i Reykjavik. Projektkoordinatoren indgår ydermere i samarbejdsudvalget, som er forankret på den danske ambassade i Island.

Projektkoordinatoren varetager rollen som overordnet koordinator af rejselærerordningen og bistår rejselærerne i deres etablering i Island. Evalueringen viser, at projektkoordinatoren varetager flere forskellige roller i forbindelse med det dansk-islandske samarbejde. Dette inkluderer blandt andet:

- Kontakt til kommuner og skoler om besøg af rejselærere
- Kontakt til rejselærere og rejselektor
- Samarbejdet med rejselektor om undervisningen på universitetet
- Planlægning og gennemførelse af kurser i Island og i DK.

Mht. koordinering af rejselærerindsatsen tegner interviewene med projektkoordinator, rejselærerne og rejselektorerne det billede, at projektkoordinator forventer, at rejselærerne og rejselektoren så vidt muligt er selvkørende. Lektorerne fortæller, at de får stor frihed og ansvar til at drive sprogværkstedet. De rejselektorer, der er interviewet til undersøgelsen, udtrykker overordnet stor tilfredshed med det ansvar, de har fået. For rejselærerne er der gjort det arbejde, at der er etableret kontakt til kommuner og skoler, ift. hvem der skal modtage rejseledere det pågældende år. I beskrivelsen af rejselærernes arbejde lader det til, at rejselærerne selv overtager arbejdet derfra mht. at koordinere de konkrete besøg på skolerne. Dvs. at det er dem selv, der planlægger, sammen med den lærer, de skal samarbejde med, hvornår de mødes, hvordan de samarbejder osv.

Projektkoordinatoren står ydermere for en årlig overdragelsesdag, hvor de afgangende rejselærere og rejselektor overdrager erfaringer til de nye rejselærere og -lektor. Denne overdragelse omtales som meget brugbar og vigtig – bl.a. fordi der er vigtige erfaringer om praktiske forhold i forbindelse med flytningen og med at blive etableret i Island (flytning, internet, bil i Island osv.). Det er derfor oplagt at overveje, om nogle af disse erfaringer kunne fastholdes og videregives fra projektets side til de nye lærere, så al ansvar ikke alene hviler på de mundtlige fortællinger fra de afgangende lærere og projektkoordinatorens praktiske hjælp under besøgene.

De interviewede rejselærere og -lektorer fortæller i interviewene, at det er en meget stor forandring at flytte til Island. Særligt fordi der er så mange praktiske udfordringer i forbindelse med at flytte sit liv til et andet land. Der kan også være ganske mange løbende praktiske udfordringer for rejselærerne og -lektorerne. Projektkoordinator, rejselærere og rejselektorer fortæller, at projektkoordinator løbende hjælper med spørgsmål, der relaterer sig til islandske og praktiske forhold. Rejselærere og -lektorer fortæller dog også, at projektkoordinator forventer en vis grad af selvstændighed blandt lærere og lektorer. Nogle har det fint med dette, mens andre efterspørger mere styring og hjælp.

6.1.1 Behov for mere støtte til rejselærerne

Evalueringen peger på, at selvom flere af rejselærerne trives med den selvstændighed og det ansvar, som de får af projektkoordinatoren, er der også lærere, som efterspørger mere hjælp. Referater fra samarbejdsudvalget viser blandt andet, at nogle lærere efterspørger tydeligere og mere synlig ledelse under deres ophold. Dette behov blev især tydeligt under covid-19-perioden, hvor de udsendte lærere oplevede at være meget alene med deres opgave. Lærerne efterspørger bedre støtte til at finde sig til rette på skolerne og Island generelt.

Som følge af disse erfaringer blev der i 2021 igangsat en proces i samarbejdsudvalget med henblik på at tydeliggøre krav og forventninger hos både projektkoordinator og ledelsen på de skoler, som får besøg af rejselærere. Udvalget besluttede blandt andet, at der fremadrettet er behov for at:

1. Tydeliggøre forventningerne til skoleledelsen ift. at tage sig af rejselæreren i kontrakten mellem kommune og rejselæreren
2. Etablere en platform for opsamling af viden, således at erfaringer og materialer fra tidligere rejselærere kan komme nye rejselærere til gode
3. Tydeliggøre projektkoordinatorens rolle, så det fremgår, at han skal have en mere proaktiv rolle ift. rejselærernes trivsel og faglighed. Ønsket er blandt andet, at koordinator skal kommunikere tydeligere og oftere med rejselærerne – både ift. trivsel og faglige udfordringer. Der skal derfor fastsættes et konkret interval for opringing med rejselærerne på mindst én gang om ugen eller oftere efter behov.

Med udgangspunkt i ovenstående ønsker er der udarbejdet en opdateret arbejdsbeskrivelse for koordinatorens arbejde. Derudover er der igangsat en proces med at etablere en digital platform til deling af rejselærernes materialer og erfaringer.

6.1.2 Behov for bredere forankring af projektkoordinatorens rolle

Overordnet set er det de interviewede personers vurdering, at den nuværende projektkoordinator varetager opgaven tilfredsstillende på de fleste områder. Der er dog et ønske om, at projektkoordinatoren i højere grad inddrager andre i arbejdet, og at der kommer mere tydelighed omkring projektkoordinatorens opgaver og varetagelsen af disse. Særligt er der et ønske fra samarbejdsudvalgets side om at få mere indblik i projektkoordinatorens arbejde med at udvikle og afholde kurser i Island og Danmark samt dennes løbende dialog med rejselærerne. Det er generelt oplevelsen i samarbejdsudvalget, at de har for lille indblik og indflydelse på disse dele af indsatsen.

Det er evaluators vurdering, at rollen som projektkoordinator på nuværende tidspunkt er meget personafhængig og derfor også meget sårbar i tilfældet af sygdom eller pension. Hvis samarbejdet skal have en vis kontinuitet og forankring, er det fremadrettet nødvendigt med en bredere forankring af de operationelle opgaver forbundet med samarbejdet – fx i regi af samarbejdsudvalget. Derudover er det evaluators vurdering, at ansvars- og rollefordelingen mellem projektkoordinator og samarbejdsudvalget pt. er forholdsvis uklar.

Det er derfor evaluators anbefaling, at der i forbindelse med en evt. forlængelse af samarbejdsaftalen udarbejdes en tydeligere beskrivelse af projektkoordinatorens rolle og ansvar ift. samarbejdsudvalget. Dette fremgår ikke af den nuværende aftale eller den nye arbejdsbeskrivelse for projektkoordinatoren. Evaluator vurderer, at en tydeligere beskrivelser af opgaver og ansvar vil styrke samarbejdsudvalgets mulighed for at sikre kvaliteten af aktiviteterne i det dansk-islandske samarbejde samt bidrage til varetagelsen af disse opgaver, såfremt det er nødvendigt, fx hvis den nuværende projektkoordinator går på pension eller lignende.

6.2 Samarbejdsudvalgets arbejde

Samarbejdsudvalget har til opgave at varetage den overordnede styring af den samarbejdsaftale, der er indgået mellem Danmark og Island. Samarbejdsudvalget er forankret på den danske ambassade. Foruden ambassaden består udvalget af repræsentanter for hhv. det danske og islandske undervisningsministerium, koordinatoren og en personligt udpeget repræsentant for den islandske

undervisningsminister. Den danske ambassadør i Island varetager rollen som formand for samarbejdsudvalget.

Samarbejdsudvalget mødes to til fire gange om året. Under covid-19-pandemien blev disse møder gennemført virtuelt, men normalt gennemføres de fysisk i enten Island eller Danmark.

Samarbejdsudvalgets rolle består blandt andet i at:

- Godkende finansiering af kurser for dansklærerne
- Kvalificere projektkoordinatorens rolle – herunder godkende dennes arbejdsbeskrivelse
- Sikre gode forhold for rejselærerne – herunder godkende kontrakt mellem kommuner og koordinator ift. skoleledelsens ansvar i forbindelse med besøg af rejselærere
- Følge op på rejselærernes og rejsелеktorernes oplevelser via rejselærer- og rejsелеktorrapporterne
- Drøfte rekruttering af nye rejselærere og rejsелеktorer.

Samarbejdsudvalget spiller derudover en rolle ift. at igangsætte supplerende projekter. De har blandt andet drøftet spørgsmålet om islandske finansiering af danskundervisning af islandske børn efter hjemkomst fra Danmark.

Evalueringen peger på, at projektkoordinatoren varetager den primære rolle ift. tilsyn af rejselærerordningen, mens samarbejdsudvalget er med til at kvalificere vedkommendes rolle af denne opgave – blandt andet gennem gennemgang af rejselærerrapporter og drøftelse af projektkoordinatorens ansvarsområder og opgaveportfolio. Evalueringen peger dog på, at samarbejdsudvalget ikke altid har det fulde indblik i projektkoordinatorens opgaver, blandt andet på grund af uklarhed om projektkoordinatorens ansvarsområder, hvilket sætter begrænsninger for deres tilsynsopgave. Jf. afsnit 6.1.2 anbefales det derfor, at der udarbejdes en tydeligere beskrivelse af opgaver og ansvar for på den måde at styrke samarbejdsudvalgets mulighed for at sikre kvaliteten af aktiviteterne i det dansk-islandske samarbejde.

6.2.1 Overvejelser om samarbejdsudvalgets organisering

Samarbejdsudvalgets forankring på ambassaden har ifølge de interviewede aktører både fordele og ulemper. Historisk set har det været en fordel for projektet at være forankret på dette niveau ud fra et ønske om at sikre politisk opmærksomhed og prioritering. En udfordring ved den nuværende organisering er, at deltagerne ikke nødvendigvis har praktisk viden om det område, som samarbejdsudvalgets arbejde omhandler. Flere af de interviewede oplever derfor, at meget af det koordinerende/praktiske samarbejde om indsatsen ikke foregår i samarbejdsudvalget, men derimod direkte mellem de berørte ministerier og universitetet i Island.

På baggrund af evalueringen af samarbejdsudvalget og de udfordringer, som den peger på, kan man dog overveje følgende:

1. **Samarbejdsudvalgets formål:** Det er evaluators vurdering, at man med fordel kan genbesøge udvalgets formål og opgaver med henblik på at give udvalget en mere udøvende funktion – fx ift. at sikre den brede forankring af den viden, som samarbejdets indsatser bidrager til blandt de islandske lærere. Det anbefales dog, at samarbejdet fortsat sikres politisk opbakning, fx gennem en mindre referencegruppe.

2. **Samarbejdsudvalgets deltagere:** Evaluator vurderer, at man med fordel kan overveje, om samarbejdsudvalgets eksisterende medlemmer bør suppleres med aktører fra praksis, som kan bidrage med et fagligt kendskab og netværk. Det kan fx være repræsentanter fra universiteterne, kommunerne eller skolerne i Island. Evaluator vurderer, at en sådan sammensætning vil give samarbejdsudvalget bedre mulighed for at varetage en mere operationel opgave (jf. forrige punkt). Det vil desuden bidrage til en mere bæredygtig organisering, i tilfælde af at den nuværende projektkoordinator stopper, bliver syg eller andet.

Evaluering af det dansk-islandske samarbejde om støtte til danskundervisningen i Island

© 2022 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-643-2

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk